HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

(א) [בכורות ו: בכורות מא. חולין סג.], ב) שיין לעיל, ג) ע"כ, ד) אינו וכן בפ"ה שלפנינו במקום טוב טוב כי' פי' רע רע יאמר כו' ועי' כ"ל, ה) [וע"ע תוס' בכורות נה: ד"ה מטבע ועיין תוס' קדושין עא: ד"ה עד היכן],

תורה אור השלם

1 רַע רַע יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאַזַּל לוֹ אָז יִתְהַלָּל׃
משלי כ יד

2 וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא׃
ויקרא יג ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי קמ"ל מתני' היא לר מתניתין ה"א דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב וכו' כל"ל ומיהת הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דקל"א ומתק וכ"כ זו היא גירסת רש"ס אבל ס"א ממאי דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ב) רש"ב"ם ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה בחזקת רעות: (ג) ד"ה ליתא וכו' מין אחד הוא אין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי לבנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ומצאו יפות ואף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוחלו: (ה) בא"ד ריש"א הוי חידוש ניחא: (ו) ד"ה לר מתמניתין וכו' יודע ש"מ שאמרת שהן יפות יודע הייתי שהן רעות: (ז) ד"ה בגפא וכו' מ"כ מסתמא עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד צריך לומר דמקדם בקבלת היינו קדם של עולם שאלו גן עדן במערבו והיינו:

מוסף רש"י

עמוק. דהיינו שפל במקלה תמה שנגלית עמוקה שפל מן הגל (בכורות מא.) תמה אלו גל נראית עמוקה וכן כל גבן ושמור בגשר נראה הגבן עמוק, כך בסרת לבנה היא (חולין סג.).

מוסף תוספות

א. בזו תקנו וכו' ועשאוהו מפני חזרתו, כדין מקח טעות, ושיהיו שניהם חרודים בו להראות כי מקח כזה ראוי שיהא בטל. מיעב"ש. ובר"ן כתב: דאגן סהדי שאין הלוקח רוצה באותו מקח ומסתמא ברשות מוכר עומד ויכול ליטלו לעצמו או למכרו לאחר וכו'. ב. [ז]למיר ליה אי ניחא לך לקיומיה למקח בהני דמי לחיי, ואי לא, בטליה למקח לגמרי. יד רמה. ג. [ז]יאמר הלוקח אני על דעת רעות לקחתי ולא סמכתי על דבריך שאמרת לי שהם יפות. מיעב"ש. ד. כי כשאמרת לי רעות הם לא סמכתי עליך כי יודע הייתי שדרך הלוקח לגנות מקחו. שם. ה. שאין כאן טעות כי דרך הלוקח לגנות המקח ודרך המוכר לשבחו. שם. ו. שאסור באורו של שמש. ממק"ן. ובר"ן כתב: שאסור לראות בשמש. ז. ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. תוס' בכורות נה:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יד סמג לאוין קנ טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יא:
עג ב מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' כ סמג עשין קנ טוש"ע ח"מ סי' רלג:
עד ג מיי' פי"ל מהל' טוענות לדעת הלכה י סמג עשין רלד:
עה ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' כ סמג לאוין קנ טוש"ע ח"מ סי' רלג:

רבינו גרשום

דמצי למימר ל"י אי לאו דאונינתי מעיקרא לא [מצית] הדרת בך. כלומר אם לא בשביל שהונינתי מתחלה מן המקח שאלמלא היית מוכרו שוה בשוה והוקר ברשותי לא היית יכול לחזור בך ועכשיו בשביל שהונינתי תרצה לחזור בך כשם שבתחלה בשעה שהונינתי לא חזרת בך לא תחזור בך עכשיו: ותנא תונא. ממתני' מייתי סייעתא לרב חסדא: התנה לו למכור חטין יפות ונמצאו רעות. הואיל שנתאנה לוקח יכול לחזור בו אבל לא מוכר ואף על גב דשוב הוקרו אותן רעות הוקרו ברשות לוקח. ואע"ג דהשתא הוי אונאה למוכר ועדיין לא קבל דמיהן אינו יכול לחזור בו משום ההוא טעם דרב חסדא: ואמר רב חסדא מכר לו שוה שש בה' והוחלו. לאחר שמכרו לו קודם שקבל הדמים: מי נתאנה. מעיקרא המוכר. מוכר יכול לחזור בו אם רוצה אף על גב דהשתא לבסוף נתאנה לוקח שהוחלו. משום דמצי למימר ליה המוכר ללוקח אי לאו דאונינתי שנתתי לך שוה ר' בה' משום היא טענה דהואי בה אונאה מעיקרא ובטול מקח בשביל ההוא טענה קא בעית למיהדר בך השתא הואיל דהחלו כיון דמעיקרא בעידנא דאונינתי לא הדרת בך לא תיהדר בך השתא משום דברשותך הוחלו: ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל לוקח אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוחלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מב' שתותין. אפי' הכי לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ומקשינן ממאי מצית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' דלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרוייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם מתתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר לכתוב לו חטין רעות בקש ממנו ובתורת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהחלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות ניהנו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרוייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר

אי לאו דאונינתן לא הדרת בך. וא"ת ביתר משמעות דקיימא לן דבטול מקח ואפילו המתנה יכול לחזור אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאונינתן כו' כמו בשמות וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל שאין ראוי מקח כזה להתקיים א וריב"ס פי' דאפילו ביתר משמעות אין המתנה מחזר בו אלא כשהמתנה תובע אונאתו כיון שתובע יותר משמעות דהוי ביטול מקח הוי מקח טעות ויכול גם המתנה לחזור בו ב אבל אם המתנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה אין סברא שיוכל המתנה לחזור בו דמלי א"ל אי לאו דאונינתן כו' כמו בשמות:

ותנא תונא יפות ונמצאו רעות.

שוה בשוה אייר ומאי קא משמע לן שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר פשיטא אלא הא קא משמע לן דאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור:

והוחלו ועמדו על שלש. ה"מ למימר על ד' דהוי נמי ביטול מקח אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שנים נקט נמי שהוחלו שנים:

מאי קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין. דע"כ מתניתין להכי הוא דאתא דאי לאו אכי מאי קא משמע לן וכי תימא אע"ג דלא קא משמע לן מידי יש לו לשנות (ד) כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואע"ג דהוקרו והוחלו אלף פעמים ברשות לוקח הוקרו והוחלו שלגמרי נתקיים המקח לגמרי וא"ל דאי ריש"א (ה) מידוש הוא ניחא הא דנקט סיפא אע"ג דפשיטא כדי למנות אדבע מדות אבל אי בריש"א נמי ליכא מידוש א"כ בחנם הזכיר במתניתין כל דין יפות ורעות:

אי ממתניתין ה"א דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו. כהוקרו והוחלו ומתניתין היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות דלוקח מצי הדר ביה ולא מוכר אע"פ שהוקרו משום דאם בא מוכר לחזור א"ל לוקח לא נתאניתי אע"פ (ו) שאמר יפות יודע היה שהן רעות דטוב טוב יאמר המוכר ג אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקרו דרב חסדא לא שייך למימר הכי ולכך יכול לחזור בו אפי' מוכר וסיפא מתניתין דרעות ונמצאו יפות דמוכר מצי הדר ביה ולא לוקח אע"פ שהוחלו משום דא"ל מוכר לא נתאניתי יודע הייתי שהן יפות אע"פ שהיית אומר דרעות הן דרע רע יאמר הקונה ד אבל מכר לו שוה שש בחמש והוחלו יכול לחזור בו אפילו לוקח דלא שייך למימר הכי כן פ"ה (ז) בשש רש"י ועוד פר"י בע"א דלרב חסדא מצו הדרי תרוייהו דממתניתין ליכא למשמע מידי דאפשר דמתניתין איירי דלא הוקרו ולא הוחלו וכי תימא מאי קא משמע לן אילטריך סד"א דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח שיודע שהן רעות אע"פ שהמוכר אמר שהן יפות ה דטוב טוב יאמר המוכר וכעינן זה יש לפרש סיפא: **האי** שימשא סומקתי היא. פי' ה"ר מנחם דנפקא מיניה לגודר מן המתני' לעולם מתתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר לכתוב לו חטין רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהחלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות ניהנו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרוייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר

דא"ל. לוקח למוכר: **אי לאו דאונינתן.** בשעת מכירה היה מתקיים המקח ולא מצית הדרת בך ואע"פ שהוקר אחרי כן והשתא מצית הדרת בתמיה וכי בשביל שאונינתני וייפו חכמים את כחי לחזור אם אלולה ונתנו ידי על העליונה תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ידך על העליונה א"כ מניינו מוטעה נשכר: ב **ועמדו על שמונה.** רבותא נקט ביטול מקח והוא הדין דהוה מצי למימר ועמדו על שבעה דאיכא אונאת שתות מעות ורוצה גם מוכר לחזור ג **והנה טוב.** תנא דידן כמו אבונא אחונא ולשון קצר הוא: **יפות ונמצאו רעות.** הרי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אע"ג דהוקרו דלהך רבותא איצטריך למתנייה: **שוה ו' בה'.** שתות מקח הוא והוא הדין לשוה ז' בשש דהוי שתות מעות: **והוחל.** אחר זמן מרובה ורוצה לוקח לחזור דהא אכתי לא נתקיים המקח דהא מוכר לעולם חוזר כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נא.): **על שש.** ה"ל הוי מצי למימר על ד' דהוי ביטול מקח: הכי גרסינן בסיפא כמו שכתוב בספרים **מאי קא משמע לן מתניתין היא אי ממתניתין הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין היינו טעמא משום דרע רע יאמר הקונה.** כלומר דרב חסדא דאיכא אונאה תרוייהו הדרי הואיל ונתאנה המתנה לבסוף בתוך זמן שהיה המתנה יכול לחזור וכיון דלא נתקיים המקח לגמרי עד דנתאנה גם המתנה תרוייהו הדרי: **ומתניתין.** בדאיכא אונאה כלל אלא בשוויין מכרו ועכשיו טוענ אייני חפץ באלו אלכך במכר יפות ונמצאו רעות יכול לוקח לחזור בו דא"ל יפות בקשתי ומקחי טעות גם אני אם בא מוכר לחזור ולומר גם אני אחזור שמקח טעות הוא הלוקח אומר לו אינו טעות שאף אני בחזקת רעות לקחתים דרע רע יאמר הקונה וסיפא נמי רעות ונמצאו יפות המוכר חוזר דאמר טעיתי ולא היה בדעתי למכור אלו אבל אם בא הלוקח לחזור בעצילה זו מפני שהוחלו חטין ורוצה לומר לו אלו לא מכרת לי אומר לו (ב) בחזקת רעות לקחתם ואני מודה לך וכן פירש רבינו זקני מ"כ. ולי נראה דהכי מצי טעין ליה אני לא הטעתיך דבחזקת יפות מכרתים לך דטוב טוב יאמר המוכר בשעת מכירה. אבל גבי אונאת שתות דרב חסדא שאין אדם יודע שוויו של מקח עד שיראה נתגר התם ליכא למימר רע רע יאמר הקונה ויודע היה שקנאו ביוקר דאי הוה יודע לא הוה זכין אלא בשוויין דהוא נאמן לטעון יודע הייתי שרעות הן ואעפ"כ גמרתי בדעתי לקנותן דכיון שטוות הדמים דעתי לקנותן אבל בהא לא מהימן אי טעין הייתי יודע דאיכא אונאה וגמרתי בדעתי לקנותן בהא ודאי לא עביד איניש: **מדקתני לבנה ש"מ.** שחמתית אדומה ולא שחורה דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר לבנות ואדומות ומדקרי לחדא לבנה ולאידך שחמתית ש"מ שחמתית אדומה ועל שם חמה שהיא אדומה קרי לחטין אדומות שחמתית: **נהורין דלא ברי.** מאור עיינינו אינו ברור כל כך מתוך אור היום שמכהה עיינינו אבל נפרא ופניא שהיום חשוך ניכר אדמומית החמה. ורב פפא לפרש משנתנו גא אמאי מקרי שחמתית: **עמוק.** הלבן נראה עמוק אבל השחור: **נבן הוא.** כדכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא. ומדמדמי ליה לחמה שמע מינה לבנה היא: **ונמאי דש"ד מעיקרא.** דהוה פרכינן לרב פפא מבריתא דלבנה היא אמאי לא הויא קשיא לן האי דסמקא נפרא ופניא מה היינו יכולין לפרש אמאי סמקא אם לבנה היא: **נפניא.** שטוקעת במערב דאבלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכח אש גיהנם. בנפרא דאבלפא במזרח אורדי דגן עדן שהוא במזרח כדכתיב גן בעדן מקדם (בראשית ב): **ואיכא דאמרי איפכא.** בנפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם ומאדים החמה מכחו בפניא דאבלפא במערב ועמוד שלה סולך לגד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית אורדי דגן עדן: **לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן.** דכיון דאמרי מין אחד (ג) הן אין שניהן מוחזרין אלא המתנה דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות ונמצאו יפות מין

אי ממתניתין הא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו. ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל לוקח אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוחלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מב' שתותין. אפי' הכי לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ומקשינן ממאי מצית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' דלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרוייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם מתתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר לכתוב לו חטין רעות בקש ממנו ובתורת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהחלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות ניהנו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרוייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר

לו שוה ו' בה'. המוכר לא היה בדעתו ליתן לו אלא שוה ה' וטעה ונתן לו ו'. להכי מוכר יכול לחזור בו. ולוקח נמי שנתן חמש היה רוצה שלא יהיה שוה פחות מה'. וכיון שהוחלו ועמדו על ב' דנתאנה מוכר מעיקרא ולוקח השתא שניהן יכולין לחזור בהן

המוכר משום דנתאנה מעיקרא והלוקח משום דמצי למימר למוכר מעיקרא מיהא בתורת מקח יפה מכרת לי ונמצא עכשיו דלא מקח יפה מכרת לי ומילתא דרב חסדא ליכא למימר הכי ומילתא דווקא הוא. ומתמני' מצי לסייע שפיר דלהיכא דמכר ליה שוה ה' דעתיה דלוקח הוא לקנות יפה שוה ו' דמעיקרא נתאנה לוקח. דהכא ליכא למימר רע רע יאמר הקונה דמעיקרא בתורת יפות לקחן והשתא נמי דמתייקרו יפות נינהו ומיבעי למיהדר לוקח דנתאנה מעיקרא מצי למיהדר אבל לא מוכר. ותנא תונא נמי מתני' דמסייע ליה דוקא הוא ש"מ. ל"א מאי קמ"ל רב חסדא במלתא בתרייתא דמוכר יכול לחזור בו ולא ליקח. מתני' היא ומאי קמ"ל. אי ממתני' הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ולא דמי לתמני' דמתני' היינו טעמא דמוכר מצי הדר ולא לוקח משום דרע יאמר הקונה והשתא דהוי יפות לא רעות נינהו ואין כאן מקח טעות להכי אצטריך לאשמועינן רב חסדא אע"ג דלא דמיא לתמני' כדאמרן לעיל קסבר נמי דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. ו) ואוזל לו בשהוחל לו לגבי מלתא דרב חסדא המוכר. אז יתהלל הלוקח במקחו: אגב דקתני שחמתית קאמר רב פפא במלתא דחמה ג): והאי דלא חזינא כולי יומא. דתיהוי סומקא: משום נהורן הוא דלא ברי. מחמת שמאור היום הוא גדול אין כח לראות אדמדומית החמה ג) נגד הערב: מתיתבי ומראהו אדמה ד) נגד הערב: עמוק מן העור ולא עמוק עמוק ממש אלא כמראה החמה שנראית עמוקה מן הצל היכא דזורחת בתוך הבית ואינה עמוקה והתם לבן הוא הנגע ומדמה החמה לבנה עמוקה אלמא דחמה לבנה היא וקשיא לרב פפא. ומשני דל"ק דהאי דמדמה לה לנגע לעומקא ולא כמראה חמה דאילו התם הנגע לבן הוא והכא אדום החמה כרב פפא: ולמאי דסליק אדאתא מעיקרא דקא סמקא צפרא ופניא. משמע לפי הלשון שאותן שעות מאדימות מכל היום ומאי שנא. בפניא חלפא כו'. וכן ללשנא קמא משמע דגיהנם במזרח וגן עדן במערב:

ו) גי' רבינו רע רע יאמר הקונה ואחל לו אז יתהלל. ב) ל"ל דחמה סומקתי היא ג) אולי ל"ל רק סמוך לערב.